

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eräiden valti-
on tukea koskevien Euroopan yhteisöjen säännösten
soveltamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki eräiden valtion tukea koskevien Euroopan yhteisöjen säännösten soveltamisesta. Tuen takaisinperintää samoin kuin valtion tuen ilmoitusmenettelyn kansallista järjestämistä koskevien säännösten osalta ehdotus vastaa perusperiaatteiltaan voimassa olevaa lakia. Näihin säännöksiin Amsterdamin sopimuksen ja uuden perustuslain voimaantulon vuoksi ehdotetut muutokset ovat luonteeltaan teknisiä.

Keskeisenä erona voimassa olevaan lakiin ehdotetaan yrityksissä paikan päällä tapahtu-

via tarkastuksia koskevien säännösten sisällyttämistä uuteen lakiin. Ehdotetut säännökset ovat tarpeen Euroopan unionin neuvoston asetuksessa annettujen paikan päällä tapahtuvia tarkastuksia koskevien määräysten täytäntöön panemiseksi. Laissa säädettäisiin mahdollisuudesta käyttää tarvittaessa poliisin antamaa virka-apua sekä muista tarkastuksiin liittyvistä kansallisista järjestelyistä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

Euroopan yhteisöissä harjoitettava valtion tuen valvonta perustuu Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87-89 artiklaan sekä Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) puitteissa annettuihin vastaavatyypisiin säännöksiin. Tukien valvontatehtävä on annettu ensisijaisesti komissiolle. Valvonnan tehokas järjestäminen edellyttää myös asiaa koskevaa kansallista lainsäädäntöä. Eräiden valtion tukea koskevien Euroopan yhteisöjen säännösten soveltamisesta annettu laki (1593/1994) on ollut voimassa vuoden 1995 alusta lukien. Laissa on annettu säännökset, jotka koskevat tuen takaisinperintää tapauksissa, joissa komissio tekee takaisinperintäpäätöksen Euroopan yhteisöjen säännösten perusteella. Lisäksi valtioneuvosto velvoitetaan antamaan tarkempia määräyksiä tuen ilmoittamisessa noudatettavista menettelyta-voista. Valtioneuvosto on antanut päätöksen

valtion tukien ilmoittamisessa komissiolle noudatettavista menettelytavoista (18/1995).

Tähän mennessä komissio ei ole tehnyt ainnuttakaan takaisinperintäpäätöstä Suomessa myönnettyjen tukien osalta. Unionin tasolla tarkasteltuna komission tekemien takaisinperintäpäätösten lukumäärä on kohonnut viime vuosina ja on nykyisin noin 20—30 tapausta vuodessa.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Tarve uudistaa takaisinperintää ja ilmoitusmenettelyä koskevia säännöksiä on ensisijaisesti tekninen. Ehdotetuissa takaisinperintää koskevissa säännöksissä otetaan huomioon niiden taustalla olevassa yhteisölainsäädännössä tapahtuneet muutokset. Erona voimassa olevaan lakiin viittaus EY:n perustamissopimuksen määräyksiin tehdään Amsterdamin sopimuksessa artiklanumerointiin

tehdyn uudistuksen mukaisesti. EHTY:n puitteissa on puolestaan annettu uusi terästeollisuuden valtion tuen valvontaa koskeva säädös, johon ehdotetussa laissa viitataan.

Tuen ilmoitusmenettelyn kansallista järjestämistä koskevat säännökset on tarpeen muuttaa uuden perustuslain mukaiseksi. Kansallista tukien ilmoitusmenettelyä koskevat säännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Nämä säännökset rajattaisiin koskemaan Euroopan yhteisöjen säännösten edellyttämää valtion tuen ilmoitusmenettelyä.

Yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 659/1999, jäljempänä menettelytapa-asetus, on annettu ensimmäistä kertaa sitovat soveltamissäännökset perustamissopimuksen valtioneuvoston asetuksien (entinen 93 artikla, nykyinen 88 artikla) osalta. Menettelytapa-asetus edellyttää kansallista täytäntöönpanoa yrityksissä paikalla tapahtuvien tarkastusten mahdollistamiseksi. Asetuksen 22 artiklassa asianomainen jäsenvaltio veloitetaan antamaan komission valtuuttamille virkamiehille ja asiantuntijoille heidän tarkastuskäynnin toteuttamiseksi tarvitsemaansa apua. Asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tätä varten tarvittavat toimenpiteet 15 päivään lokakuuta 2000 mennessä. Menettelytapa-asetuksen 22 artiklan määräysten täytäntöön panemiseksi lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi yrityksissä tapahtuvia tarkastuksia koskevat säännökset.

Esityksen mukaisesti poliisin tulee tarvittaessa antaa virka-apua tarkastuksen toteuttamiseksi. Lakiin ehdotetaan myös säännöksiä tarkastusten muihin käytännön järjestelyihin liittyen. Kauppa- ja teollisuusministeriö ottaisi vastaan komission ilmoitukset paikalla tehtävistä tarkastuskäynneistä ja tekisi tarvittaessa virka-apua koskevan pyynnön poliisille. Kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehet sekä asianomaisesta tuesta vastaavat virkamiehet voisivat olla läsnä tarkastuskäynnin aikana.

3. Esityksen vaikutukset

Tukien takaisinperinnän ja ilmoitusmenettelyn järjestämisen osalta esitys ei toisi muutoksia nykytilanteeseen.

Ehdotettu laki edesauttaisi menettelytapa-asetuksen mukaisten valtion tukea koskevien komission tarkastuskäyntien tekemistä yrityksissä paikan päällä. Tältä osin se edistäisi julkisen tuen valvontaa ja yritysten välisen kilpailun toimivuutta. Laki ei toisi yrityksille uusia velvoitteita menettelytapa-asetuksessa jo säädettyyn nähden.

Yrityksissä tehtävien komission tarkastusten määrä jää todennäköisesti hyvin pieneksi, sillä menettely on tarkoitettu vain luonteeltaan poikkeuksellisten tukitapausten valvontaan. Suomessa näitä tarkastuksia tehdään mahdollisesti jopa harvemmin kuin kerran vuodessa. Tästä syystä esitys ei aiheuttaisi mainittavia talouteen, henkilöstöön tai organisaatioon kohdistuvia vaikutuksia. Tarkastuksiin, tarkastuskäyntiä koskeviin ilmoituksiin ja virka-apuun liittyvät tehtävät voidaan hoitaa viranomaisten olemassa olevien resurssien puitteissa.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä kauppa- ja teollisuusministeriössä. Asiasta on pyydetty lausunnot valtion tukien hallinnoinnista vastaavilta ministeriöiltä, sisäasiainministeriön poliisiosastolta, Ahvenanmaan maakunnalta sekä keskeisiltä etujärjestöiltä. Lausunnonantajat ovat suhtautuneet ehdotettuihin muutoksiin myönteisesti.

Komission asiaa koskeva asetusehdotus on myös toimitettu Eduskunnan käsiteltäväksi valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:n mukaisessa järjestyksessä 2 huhtikuuta 1998 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä. Talousvaliokunta on lausunnossaan (TaVL 9/1998 vp – U 9/1998 vp) todennut, että asetusehdotus on perusteltu.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Tuen takaisinperintää koskeva säännös.* Ehdotettu pykälä vastaa voimassa olevaa lakia. Tarkoituksena on mahdollistaa tarvittaessa yhteisösäännösten edellyttämä tukien takaisinperiminen. Voimassa olevan ja ehdotetun lain väliset erot johtuvat yhteisölainsäädäntöön tehdyistä muutoksista, jotka ovat luonteeltaan teknisiä. Euroopan yhteisön perustamissopimuksen alkuperäisestä 92 artiklasta on Amsterdamin sopimuksen voimaantulon myötä tullut perustamissopimuksen 87 artikla. Yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle annettu komission päätös N:o 3855/91/EHTY on korvattu komission päätöksellä N:o 2496/96/EHTY.

Euroopan yhteisössä sovellettavia valtion tuen takaisinperintää koskevia säännöksiä on myös täsmennetty menettelytapa-asetuksessa. Asetuksen 14 artiklassa on annettu tarkemmat säännökset tuen takaisinperimisestä tapauksissa, joissa komissio on todennut, ettei tuki sovellu yhteismarkkinoille. Asetuksen 11 artiklan 3 kohdassa on puolestaan annettu uudentyyppinen säännös. Se mahdollistaa sääntöjenvastaisen eli ilmoitusmenettelyn vastaisesti myönnetyn tuen tilapäisen takaisinperimisen komission päätöksellä, kunnes komissio on tehnyt varsinaisen päätöksen tuen soveltuvuudesta yhteismarkkinoille. Tätä menettelyä, jota kutsutaan takaisinperimistä koskevaksi välipäätökseksi, voidaan soveltaa ainoastaan tapauksissa, joissa vakiintuneen käytännön mukaisesti ei ole epäilyjä asianomaisen toimenpiteen tukiluonteesta, on tarpeen toimia pikaisesti ja on olemassa vaara siitä, että kyseisen yrityksen tai yritysten kilpailijalle aiheutuu huomattavaa ja korvaamatonta vahinkoa.

2 §. *Tuen ilmoitusmenettely.* EY:n perustamissopimuksen 88 artiklassa on annettu määräykset tuen ilmoitusmenettelystä. Määräysten keskeisenä lähtökohtana on, että suunnitellusta valtion tuesta tulee ilmoittaa ennakkoon komissiolle ja sitä ei saa saattaa voimaan ilman komission antamaa hyväksy-

mispäätöstä. Tuen ilmoitusmenettelyä on täsmennetty menettelytapa-asetuksella. Jotta yhteisölainsäädännön velvoitteet voidaan täyttää tehokkaasti, on tuen ilmoitusmenettelystä tarpeen antaa kansalliset menettelysäännökset. Tällä hetkellä sovelletaan voimassa olevan lain 2 §:n nojalla annettua valtioneuvoston päätöstä valtion tukien ilmoittamisesta komissiolle noudatettavista menettelytavoista. Uusi pykälä ehdotetaan säädettäväksi uuden perustuslain mukaisena siten, että jatkossa kansallista ilmoitusmenettelyä koskevat säännökset annettaisiin valtioneuvoston asetuksella. Pykälä olisi myös voimassa olevaa pykälää täsmällisempi siten, että asetuksella voitaisiin antaa säännökset, jotka ovat tarpeen Euroopan yhteisöjen valtion tuen valvontasäännösten noudattamiseksi. Tällaiset säännökset ovat tarpeen erityisesti tuen ilmoitusvelvollisuudesta, ilmoitusten toimittamistavasta, tuen kasautumisen seurannasta ja tuen soveltamisen seurannasta.

3 §. *Tarkastuskäynnit yrityksissä.* Pykälässä annettaisiin komissiolle oikeus tehdä paikalla yrityksissä tapahtuvia tarkastuskäyntejä. Menettelytapa-asetuksen 22 artiklan 1 kohdan mukaan komission on sallittava tehdä tarkastuskäyntejä, jos sillä on vakavia epäilyjä siitä, noudatetaanko sen vastustamatta jättämistä koskevia päätöksiä, myönteisiä päätöksiä tai ehdollisia päätöksiä yksittäisten tukien osalta. Nämä päätöstyypit on määritelty menettelytapa-asetuksen 4 ja 7 artiklassa. Kyseeseen tulevat vain sellaiset komission päätökset, jotka oikeuttavat yksittäisten tukien myöntämiseen.

Komission valtuuttamalla virkamiehillä on menettelytapa-asetuksen 22 artiklan 2 kohdan mukaan kyseisen päätöksen noudattamisen varmistamiseksi oikeus päästä asianomaisen yrityksen kaikkiin tiloihin ja kaikille alueille, pyytää paikalla annattavia suullisia selvityksiä ja tutkia kirjanpitoa ja muita liikeasiakirjoja sekä ottaa tai pyytää jäljennöksiä. Komissiota voivat tarvittaessa avustaa riippumattomat asiantuntijat. Nämä voisivat käytännössä olla esimerkiksi yksityisiä tekni-

siä asiantuntijoita. Säännös edellyttää, että yritys toimii yhteistyössä tarkastajien kanssa tarkastuksen suorittamiseksi. Yrityksen tulee esittää ne asiakirjat, joita tarkastajat nimenomaisesti pyytävät sekä lisäksi muut asianomaiseen tapaukseen liittyvät asiakirjat. Tarkastajilla on myös oikeus omatoimisesti etsiä asiakirjoja ja vaatia suljettuja säilytyspaikkoja avattaviksi. Tarkastajilla ei kuitenkaan ole oikeutta käyttää voimakeinoja tarkastusta tehdessään. Menettelytapa-asetuksen 22 artiklan 3 kohdassa on määrätty, että komission virkamiesten ja asiantuntijoiden, jotka on valtuutettu suorittamaan paikalla tapahtuva tarkastus, on esitettävä kirjallinen valtuutus, josta käyvät ilmi käynnin aihe ja tarkoitus.

Menettelytapa-asetuksen 22 artiklan 1 kohdan mukaan komission tulee antaa asianomaiselle jäsenvaltiolle mahdollisuus esittää huomautuksensa ennen tarkastuskäynnin suorittamista. Artiklan 3 kohdan mukaan komissio ilmoittaa hyvissä ajoin kirjallisesti asianomaiselle jäsenvaltiolle paikalla tehtävästä tarkastuskäynnistä sekä valtuutettujen virkamiesten ja asiantuntijoiden henkilötiedot. Ehdotetun pykälän 2 momentissa annettaisiin toimivaltaisen ministeriön tehtäväksi vastaanottaa komission tarkastuskäyntejä koskevat ilmoitukset sekä toimittaa tarvittaessa asiaa koskevat huomautukset komissiolle. Huomautukset voisivat käytännössä koskea esimerkiksi tarkastuskäynnin oikeutusta ja tarvetta sekä riippumattomien asiantuntijoiden sopivuutta tai riippumattomuutta. Asetuksen 22 artiklan 3 kohdan mukaan tapauksissa, joissa jäsenvaltio on perustellut asianomaisesti, miksi se vastustaa komission valitsemia asiantuntijoita, komissio ja kyseinen jäsenvaltio nimittävät asiantuntijan yhdessä. Ministeriö ilmoittaisi tarkastuskäynnistä ja sen tarkoituksesta tarkastuksen kohteena olevalle yritykselle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että toimivaltaisen ministeriön virkamiehet samoin kuin asianomaisesta tuesta vastaavat virkamiehet voisivat olla läsnä tarkastuskäynnin aikana. Kyseessä ei ole komission avustaminen tarkastuksia suoritettaessa. Tuesta vastaavat virkamiehet olisivat tässä yhteydessä yleensä sen ministeriön edustajia, jonka hallinnonalalla tarkastuksen aiheena oleva tuki on myönnetty. Valtiontukivalvon-

nan järjestämisestä vastaavan ministeriön sekä asianomaisesta tuesta vastaavien virkamiesten läsnäolo tarkastuskäynneillä on perusteltua yleisten valtiontukisäännösten sekä kyseisen yksittäisen tuen ehtoja koskevan asiantuntemuksen vuoksi. Myös mahdollisten komission päätösten noudattamatta jättämisestä koituvien seuraamusten vuoksi on tärkeää, että asiasta vastaavat viranomaiset voivat olla läsnä tarkastuskäynnillä.

Kauppa- ja teollisuusministeriö määrättäisiin tässä laissa tarkoitetuksi toimivaltaiseksi ministeriöksi. Valtiontukivalvonnan järjestämiseen liittyvät kysymykset kuuluvat muun kilpailupolitiikan ohella kauppa- ja teollisuusministeriön toimialaan. Tarvittaessa tässä laissa annetut tehtävät voidaan siirtää valtioneuvoston asetuksella toiselle ministeriölle.

4 §. *Virka-apu.* Pykälän mukaan poliisin tulisi tarvittaessa pyynnöstä antaa virka-apua tarkastuksen toimittamiseksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Poliisilain (493/1995) 40 §:n 1 momentin mukaan poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle ja yksityiselle virka-apua, milloin siitä on erikseen säädetty. Poliisilain 40 §:n 2 momentin mukaan poliisin antaman virka-avun edellytyksenä on, että viranomaisia estetään suorittamasta virkatehtäviään ja että esteen poistaminen edellyttää poliisin toimivaltuuksien käyttöä.

Poliisin virka-apua koskeva säännös on tarpeen, koska tarkastajilla ei ole oikeutta käyttää voimakeinoja tarkastusta tehdessään. Virka-avun antamisesta on mahdollisuus sopia etukäteen niin, että tarkastuksen toteuttaminen ei lykkääntyisi tarpeettomasti yrityksen vastustaessa tarkastusta. Tarkastajien on kuitenkin ensin käytettävä omia toimivaltuuksiaan ja vasta yrityksen vastustaessa tarkastuksen toimittamista voidaan turvautua poliisin virka-apuun. Virka-apua koskevan pyynnön poliisille tekisi toimivaltainen ministeriö.

5 §. *Voimaantulo.* Ehdotetun pykälän mukaan uuden lain voimaantullessa kumoutuisi voimassa oleva laki eräiden valtion tukea koskevien Euroopan yhteisöjen säännösten soveltamisesta.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun 2 §:n nojalla Euroopan yhteisöjen määräysten edellyttämän valtion tuen ilmoitusmenettelyn kansallisesta järjestämisestä annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella. Tällä hetkellä sovellettavat vastaavat säännökset on annettu valtioneuvoston päätöksellä.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

eräiden valtion tukea koskevien Euroopan yhteisöjen säännösten soveltamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tuen takaisinperintää koskeva säännös

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 87 artiklassa tai yhteisön säännöistä valtion tuesta terästeollisuudelle annetussa komission päätöksessä N:o 2496/96/EHTY tarkoitettu valtion tuki voidaan komission päätöksen mukaisesti periä kokonaan tai osittain takaisin tuen saajalta.

2 §

Tuen ilmoitusmenettely

Euroopan yhteisöjen säännösten edellyttämän valtion tuen ilmoitusmenettelyn kansalliseen järjestämiseen annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tarkastuskäynnit yrityksissä

Komissiolla on oikeus tehdä yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 659/1999 22 artiklassa säädettyjä paikalla yrityksissä tapahtuvia tarkastuskäyntejä, jos

sillä on vakavia epäilyjä siitä, noudatetaanko sen yksittäisten tukien osalta tekemiä päätöksiä.

Ministeriö ottaa vastaan komission ilmoituksen paikalla tehtävästä tarkastuskäynnistä, toimittaa tarvittaessa sitä koskevat huomautukset komissiolle ja ilmoittaa tarkastuskäynnistä yritykselle.

Ministeriön virkamiehet sekä asianomaisesta tuesta vastaavat virkamiehet voivat olla läsnä tarkastuskäynnin aikana.

Tässä laissa ministeriöllä tarkoitetaan kauppaja teollisuusministeriötä, ellei valtioneuvoston asetuksella toisin säädetä.

4 §

Virka-apu

Poliisin tulee tarvittaessa pyynnöstä antaa virka-apua tarkastuksen toteuttamiseksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Virka-apua koskevan pyynnön tekee ministeriö.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 2000.

Tällä lailla kumotaan eräiden valtion tukea soveltamisesta 31 päivänä joulukuuta 1994
koskevien Euroopan yhteisöjen säännösten annettu laki (1593/1994).

Helsingissä 27 päivänä lokakuuta 2000

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Kimmo Sasi*

